



РЕЦЕНЗИЯ

От доц. дпн Калоян Димитров Симеонов, Катедра Европеистика, Философски факултет,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в направление
3.3. Политически науки (Еuropeистика - Медийна политика и право на ЕС)

с дисертационен труд на тема: „Дезинформация онлайн: стратегии за противодействие в ЕС“,

представен от Мария Петьова Юрукова, докторант в катедра Европеистика на Философски
факултет

с научен ръководител: проф. дпн Нели Огнянова

I. Представяне на докторанта въз основа на подадената документация

Докторантът Мария Юрукова има много последователна и целенасочена автобиография и нейните дейности до момента в академичен и професионален план се допълват по един много добър и положителен начин.

На първо място, прави впечатление последователността в образователните степени, като Мария Юрукова първо завършва бакалавърската програма на специалност „Еuropeистика“ в СУ „Софийския университет“ с информационно-медиен профил, преминава през образователна мобилност по програма „Еразъм+“ на френски и английски език, а след това през магистърската програма „Европейски проекти“ на същата специалност. След това записва докторантура в програмата „Медийна политика и право на ЕС“ отново на същата специалност.

Имам удоволствието да познавам по-тясно Мария Юрукова още като нейн научен ръководител на магистърската ѝ теза в програмата „Европейски проекти“. В рамките на своя магистърска теза тя анализира подробно професионалното развитие на студентите от специалност „Еuropeистика“. Още тогава тя ми направи впечатление на един много отговорен изследовател, който не се притеснява от предизвикателствата на съответната задача, а напротив, възприема ги като стимул за по-задълбочено развитие. Като магистър Мария Юрукова показва силен стремеж за практическа насоченост на своите изследвания, който



принцип се засили след това в последващите ѝ аналитични проекти. Другото, което ми направи впечатление още тогава е, че тя умее да работи чудесно в екип, което след това бе доказвано много пъти с ръководенето и участие в редица изследователски и други инициативи, които приключиха успешно. Мария Юркова се включи активно и в организирането на 20-годишнината на специалност „Европеистика“, като с ентузиазма си и добрите идеи спомогна това да се превърне в един истински празник за специалността.

Мария Юркова проявява завидна последователност и в нейното професионално развитие. Отначало тя започва да работи като експерт в звеното "Стратегически политики, анализи и прогнози" в Администрацията на президента на Република България. В последствие става и ръководител на това звено, а от 2022 г. е Съветник по вътрешна политика и гражданско общество отново в същата администрация.

Необходимо е да се отбележи също така, че Мария Юркова има богат опит като изследовател, координатор и ръководител на научноизследователски проекти. В допълнение, тя е създател и водещ на радиопредаването „Еврореакция“. Не на последно място, Мария Юркова вече има опит и като хоноруван преподавател в специалност „Европеистика“ като води курса „Медийни проекти и изследвания“.

II. Оценка на качествата на дисертационния текст

Авторовото изследване на докторант Мария Юркова е с безспорна актуалност. То анализира въпроси, които стават все по-наболели, особено с развитията през последните години и месеци. За съжаление, войната в Украйна от страна на Руската федерация само засили и без това честото използване на дезинформацията като средство за постигане на едни или други цели. Не бяха малко и събитията преди това, които също засилиха използването на дезинформацията. Пандемията от КОВИД-19 създаде почва за злоупотреба и преиначаване на информацията, като бяха използвани съвсем резонните страхове на хората. Може дори да се твърди, че ако нямаше толкова много дезинформация, противодействието на пандемията щеше да е много по-успешно. Брекзит също можеше и да не се случи, ако поддръжниците му не използваха толкова умело дезинформацията във връзка с ползите от оттеглянето от ЕС. За съжаление, дезинформацията е често срещано явление и в публичното пространство в България, като Мария Юркова успява по един много добър начин да разгледа и систематизира тази проблематика.



Друга актуалност, която Мария Юркова много добре е изследвала, това е по какъв начин новата цифрова реалност влияе на разпространението на дезинформацията. Безспорен факт е, че след разрастването на използването на информация он-лайн, все повече се среща и във все повече форми се използва дезинформацията за достигането на дадени цели и задачи.

Структурата на дисертационния труд е също много добра и логически подредена. В първа глава е разгледана общата теоретична и концептуална рамка при изследването на дезинформацията в контекста на променящата се медийна екосистема в цифровата среда. По един много професионален начин в тази глава е поставен основният изследователски проблем на дисертационния труд, а именно как дезинформацията се превръща все повече в заплаха за качествена информация в цифрово време. Много детайлно са разгледани основните понятия, дефиниции и концепции. В тази теоретична първа глава са представени по един изчерпателен начин и различните аспекти на дезинформацията в цифрово време – технологичните, икономическите, правните, политическите, психологическите, социални, лексикални и лингвистични аспекти. Безспорен принос е, че още в тази първа глава се очертават законодателните и незаконодателни подходи и мерки за справяне с дезинформацията.

Съвсем логично и последователно докторантът разглежда във втора глава стратегиите и подходите за противодействие на дезинформацията онлайн на равнище Европейски съюз. Отначало е представена общата правна рамка на свободата на словото и дезинформацията в Съюза, а след това е описано формирането на стратегии за противодействие на дезинформацията в ЕС, в т.ч. и като хронология и процес. По един много добър начин е представен и европейския подход днес за справянето с дезинформацията, а именно посредством двойната предпазна мрежа, в която първият стълб е кодекса на поведението, а вторият стълб е законодателен – предложението на акт за цифровите услуги. Разгледани са също така и допълнителните механизми за противодействието на дезинформацията в ЕС.

В трета глава на изследването също по един логичен и последователен начин докторантът Мария Юркова разглежда прилагането на подходите за справяне с дезинформацията на ЕС в България. Анализът в тази глава започва с изследване на различията при прилагането на мерките в държавите членки на ЕС. Интерес представлява специалният акцент, който е поставен върху контекста и спецификите на цифровата среда в България, както и правната рамка на обществените отношения в цифровата среда в България като част от ЕС. Съществен принос е също така анализирането на противодействието на дезинформацията в България. Особено високо оценявам, че трета глава и изследването завършват с конкретни препоръки за подобряване на противодействието на дезинформацията в България, които са също така и в



синхрон с рамката в ЕС. Всичко това придава на дисертационния труд една много подходяща практическа насоченост, от която институциите и другите заинтересовани организации в България могат да се възползват при определянето на действията си и мерките за по-добро справяне с дезинформацията в България, в т.ч. и в он-лайн среда.

В увода на дисертационното изследване е представена изчерпателно актуалността на дисертационното изследване. В него също така ясно са посочени обекта и предмета на изследването, а така също и основната цел, която е да се анализират стратегиите за противодействие на дезинформацията онлайн в ЕС и да се определи изборният към момента европейски подход по темата с оглед на приложимостта му в държавите членки на Съюза, като в частност е изследван и случая с България. По изчерпателен начин са представени също така и изследователските задачи, които се стреми да постигне автора с неговия анализ.

Считам също така, че в увода е много добре дефинирана и основната изследователска хипотеза в дисертационния труд, а именно, че многопластовият и комплексен проблем с дезинформацията онлайн е симптом на нуждата от промяна и от адаптиране на инструментите на досега познатата медийната екосистема, както и че е необходимо въвеждане на нови механизми, които да доведат до актуализиран системен модел, който да се прилага в цифрова среда, като стратегиите за противодействие на дезинформацията са част от този цялостен процес на постигането на консенсус между различните заинтересовани страни. В увода също така е описан много добре мултидисциплинарния подход на изследването, който включва използването на разнообразни методи за постигането на изследователските задачи. В тази част на дисертационното изследване ясно и акуратно са описани също така и неговите ограничения.

Друго безспорно преимущество на авторския анализ е това, че той е направен на един много достъпен и ясен език. В същото време, този език е написан на висок академичен стил и е много добре научно обоснован.

Схемите, които са представени като приложение в дисертационното изследване също по един много добър и находчив начин визуализират някои от основните положения и концепции в анализа, като по този начин онагледяват някои от най-важните аспекти в представения дисертационен труд.

Библиографията, която е използвана в дисертационното изследване, също е много богата и е пряко свързана с разглежданата тематика. В същото време, тя е подредена и систематизирана професионално. На първо място по азбучен ред са изброени научните трудове, а след това официалните документи на институциите на ЕС и на българските



институции. Накрая са представени и други библиографични източници – индекси, изследвания на гражданския сектор, медийни публикации и други.

Бих желал да отбележа също така, че приемам напълно и автореферата, който съответства на изискванията и по един фокусиран начин представя основните моменти от дисертационното изследване във връзка с мерките и действията на ниво ЕС и в България за справянето с дезинформацията онлайн.

III. Приноси на дисертационното изследване

Приемам напълно приносите в дисертационното изследване, които са подредени в три групи – научни, научно-приложни и приложно-практически. Докторантът много добре е отразил и препоръките при тяхното представяне, които бяха направени по време на вътрешното обсъждане в рамките на специалност „Европеистика“.

Приносите са представени в много стегнат, но изчерпателен вид, като те са свидетелство за сериозната аналитична и научна работа, която е извършена от докторанта. Приемам напълно, че докторантът е доказал тезата, че дезинформацията е симптом на нефункциониращите ефективно механизми на медийната екосистема в цифрово време, което е заплаха за качествената информация и оттам за развитието на общество, основано на знанието. Съгласен съм също така, че това е един от най-съществените ни проблеми на съвременното общество, което се доказва по един категоричен начин и от събитията последните месеци.

Научно-приложните приноси също са представени и доказани по един много добър начин в научното изследване. Изброени и развити са общо пет научно-приложни приноси, които имат важно значение в сферата на дезинформацията онлайн и мерките за справяне с това явление.

Особено впечатление прави също така и приложно-практическите приноси, а именно извеждането на препоръки и предложения за подобряване на ефективността и ефикасността на публичните политики за противодействие на дезинформацията онлайн както на равнище България, така и на равнище ЕС.

IV. Бележки и препоръки

Много е трудно да бъдат отправени конкретни бележки и препоръки към дисертационното изследване на Мария Юркова, като причините за това са няколко. Една от тях е, че



докторантът, както е видно и от останалите части на рецензията, е направил едно професионално и на висок стил научно-приложно изследване. На второ място, докторантът по един прецизен начин се е вслушал във всички основни препоръки, които му бяха отправени по време на вътрешното обсъждане в рамките на специалност „Европеистика“, което бе осъществено в разширен формат, с поканата и на други изявени специалисти в областта на мерките за справяне с дезинформацията. Доказателство за това е и предоставеният допълнителен материал от докторанта, а именно „Обосновката на промените, внесени след вътрешната защита в дисертационния труд“.

В същото време не мога да не отправя и една положителна препоръка - за публикуване на научното изследване на Мария Юркова, като вариант за подобна публикация е библиотеката „Европейски изследвания“ на специалност Европеистика в Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. Убеден съм, че една подобна публикация ще има няколко положителни ефекта, като най-важният от тях е, че по този начин изследването и трудът на Мария Юркова, които са с много високо качество, ще достигнат до по-широка аудитория. Самата поредица „Европейски изследвания“ ще спечели, ако в нея се появи толкова добре направено и завършено научно изследване. Не на последно място, за самия докторант би било добре този труд да се публикува като монография след публичната защита.

В тази връзка отправям и една техническа препоръка – при публикуването на дисертационното изследване да не се включва кореспонденцията с институциите във връзка със Системата за ранно предупреждение във връзка с дезинформацията на ЕС, която е копирана в Приложение II на дисертационното изследване.

Друга техническа препоръка, която не е от съществено значение, е свързана също така с увода. Личното ми мнение е, че съдържанието на дисертационния труд е най-добре да бъде описано в края на увода, а не преди да се посочат изследователската теза, методологията и ограниченията на изследването.

V. Публикации и участия в научни форуми

Списъкът с публикации, които има Мария Юркова също е впечатляващ и много над задължителните минимални изисквания за завършване на докторска степен. В автореферата докторантът е представил списък от седем публикации на български език и една на английски език във връзка със събитие, организирано от Университета във Виена. Прави впечатление, че темите на нейните публикации съответстват и на нейните изследователски интереси и акцента



на нейната дисертация. В допълнение, тя участва в различни научни форуми, някои от които организирани от специалност „Европеистика“, в т.ч. докторантските конференции на специалностите в направление 3.3. „Политически науки“ на СУ „Св. Климент Охридски“ и в международни конференции на специалност „Европеистика“. Мария Юркова има също така опит и в други форуми, като основните въпроси, по които тя публикува са свързани с дезинформацията, включително дезинформацията онлайн.

Особено внимание представлява и друга публикация на Мария Юркова, която в момента е под печат в Университетското издателство на СУ „Св. Климент Охридски“, по-специално в поредицата „Европейски изследвания“ на специалност „Европеистика“. Докторантът на практика ръководи работата по един сериозен изследователски сборник, в който участват много други докторанти на катедрата и изследователи. Сборникът разглежда темата за изборите за Европейски парламент през 2019 г. през призмата на медийното съдържание онлайн в България.

Мария Юркова притежава много сериозни изследователски и аналитични качества, които се доказват от нейната задълбочена проектна, публикационна и аналитична дейност.

VI. Въпроси към докторанта за публичната защита

Предлагам по време на публичната защита да бъдат зададени следните въпроси на докторанта, които имат отношение към дисертационния труд:

1. Може ли да се твърди, че България се справя относително по-добре с дезинформацията он-лайн поради нейното членство в Европейския съюз и може ли да се предположи, че извън Съюза тя щеше да постигне още по-малко в тази посока, отколкото към днешна дата? Какви са реалните перспективи и инструменти (лостове), освен задължителните законодателни норми на ниво ЕС, с които Съюза може да въздейства на България за постигането на по-големи успехи в борбата с дезинформацията онлайн?
2. Възможно ли е със средствата на дезинформацията да бъдат наклонени везните за спечелването на войната в Украйна, която е в пряко съседство на ЕС? Не смятате ли, че има парадокс – в условията на цифрово развитие, където достъпът до актуална и вярна информация трябва да е по-лесен, се наблюдава обратното явление – създават се условия за по-лесно и активно разпространение на дезинформация?



VII. Заключение

В заключение, бих искал да подчертая, че изследването отговаря напълно на изискванията за присъждане на образователна и научна степен “доктор”, като докторантът демонстрира по време на своето следване не само отлични изследователски възможности, но и способност да се интегрира в академична среда и да се развива в нея.

Въз основа на направената оценка, посочените предимства и научните приноси на дисертационния труд подкрепям убедено присъждането на образователна и научна степен “доктор” на Мария Петьова Юркова в направление 3.3. Политически науки (Европеистика - Медийна политика и право на ЕС).

Дата: 23 август 2022 г.

Рецензент:

Доц. д-р Калоян Симеонов